

บทที่ 5

บทสรุป

การประเมินโครงการการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนศรีนครินทรวิถียา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ของโครงการดังต่อไปนี้

1. เพื่อประเมินปฏิกิริยา (Reaction) ของผู้ร่วมโครงการที่มีต่อการดำเนินงานตามโครงการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนศรีนครินทรวิถียา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อประเมินความรู้ (Learning) ของผู้เข้าร่วมโครงการที่เข้ารับการ ฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนศรีนครินทรวิถียา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อประเมินพฤติกรรม (Behavior) ของผู้เข้าร่วมโครงการในการนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติงานตาม โครงการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนศรีนครินทรวิถียา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
4. เพื่อประเมินผลลัพธ์ (Results) ของผู้เข้าร่วมโครงการที่มีต่อโรงเรียนศรีนครินทรวิถียา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการประเมินโครงการการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนศรีนครินทรวิถียา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 2 รูป ครูผู้สอน จำนวน 17 รูป/คน พระวิทยากร จำนวน 8 รูป ญาติโยม 10 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 273 รูป รวมประชากรทั้งสิ้น 310 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าครั้งนี้มี 4 ฉบับ ได้แก่

1. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องโครงการฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน โรงเรียนศรีนภเชตวิทยา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ แบบมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 26 ข้อ ใช้สอบถามผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน พระวิทยากร และนักเรียน

2. แบบสอบถามประเมินความรู้และพฤติกรรมของผู้ร่วมโครงการก่อนและหลังการ ดำเนินการตามโครงการการฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน โรงเรียนศรีนภเชตวิทยา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ แบบมาตรฐานประมาณ ค่า 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ ใช้สอบถามนักเรียน

3. แบบประเมินพฤติกรรม ของผู้ร่วมโครงการในการนำความรู้ไปประพฤติปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันของนักเรียน โรงเรียนศรีนภเชตวิทยา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ แบบมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ ใช้สอบถาม นักเรียน

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้องที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียน โดยภาพรวมหลังจากการอบรมของนักเรียน โรงเรียนศรีนภเชตวิทยา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ แบบมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 19 ข้อ ใช้สอบถามผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน พระวิทยากร และญาติโยม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ประเมินโครงการได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังวิธีการดังต่อไปนี้

1. ขอนหนังสือการรับรองการศึกษาค้นคว้าจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก เพื่อขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการสถานศึกษาและคณาจารย์โรงเรียนศรีนภเชต วิทยา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) และคณะพระวิทยากร วัดตากฟ้า พระอารามหลวง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในการเก็บข้อมูล

2. นำหนังสือแนะนำตัวไปที่โรงเรียนศรีนภเชตวิทยา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา) และ วัดตากฟ้า พระอารามหลวง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม และรับแบบสอบถามคืน ด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ ได้แก่ความรู้/ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดอบรม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และทำการเปรียบเทียบความรู้ที่ได้จากการอบรมจะใช้ค่าสถิติ t-test ทั้งนี้ข้อมูล ที่นำมาวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ยจะนำมาแปลความหมาย

สรุปผลการประเมิน

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง ผลการประเมินโครงการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนศรีนครเขตวิทยา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยประยุกต์ใช้ รูปแบบการประเมินของ Kirk Patrick โดยมีการประเมิน 2 ระยะ ได้แก่ ระยะระหว่างการอบรม มีประเด็นการประเมิน ได้แก่ ด้านปฏิกิริยา (Reaction) และด้านการเรียนรู้ (Learning) และระยะหลังการอบรม มีประเด็นการประเมิน ได้แก่ ด้านพฤติกรรม (Behavior) และด้านผลลัพธ์ (Results) ปรากฏผลการประเมินดังนี้

1. **ด้านการประเมินปฏิกิริยา** ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 5 ด้าน คือ ด้านพระวิทยากร ด้านอาคารสถานที่ ด้านระยะเวลาในการฝึกอบรม ด้านหลักสูตรและเนื้อหาการฝึกอบรม และด้านกิจกรรมการฝึกอบรม พบว่า

1.1 ภาพรวมผลการประเมินด้านปฏิกิริยา ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน พระวิทยากร อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบย่อย พบว่า อยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ โดยองค์ประกอบย่อยที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ด้านกิจกรรมกรรมการฝึกอบรม รองลงมาได้แก่ ด้านอาคารสถานที่ ส่วนองค์ประกอบย่อยที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ ด้านหลักสูตรและเนื้อหาการฝึกอบรม ซึ่งทุกองค์ประกอบเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

1.2 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อยด้านพระวิทยากร ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน พระวิทยากร อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาในการฝึกอบรมของพระวิทยากร และความสามารถในการฝึกอบรมของพระวิทยากร รองลงมา ได้แก่ มีความเข้าใจในวุฒิภาวะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ จำนวนพระวิทยากรเหมาะสมเพียงพอ ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

1.3 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อยด้านอาคารสถานที่ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน พระวิทยากร อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากและมากที่สุดโดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด มีเพียง 2 ข้อ ได้แก่ ความเหมาะสมของสถานที่พัก และความเพียงพอของห้องสุขา ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ ความเพียงพอของสถานที่อาบน้ำ ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

1.4 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อยด้านระยะเวลาในการฝึกอบรม ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน พระวิทยากร อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ความเหมาะสมของระยะเวลาในการฝึกอบรม รองลงมา ได้แก่ ความเหมาะสมของระยะเวลาในการไหว้พระและสวดมนต์ แต่มีเพียงความเหมาะสมของระยะเวลาในการพักผ่อนเท่านั้นที่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

1.5 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อยด้านหลักสูตรและเนื้อหาการฝึกอบรม ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน พระวิทยากร อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ เนื้อหาสาระการฝึกอบรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ รองลงมา ได้แก่ เนื้อหาในการฝึกอบรมช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ กิจกรรมในการฝึกอบรมช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

1.6 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมการฝึกอบรมตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน พระวิทยากร อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก มีเพียงกิจกรรมการฝึกอบรมช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้สึกซาบซึ้งต่อผู้มีพระคุณ ที่อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมการฝึกอบรมช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ กิจกรรมการฝึกอบรมช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ในเรื่องของการฝึกอบรม ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

1.7 ภาพรวมผลการประเมินด้านปฏิภริยา ตามความคิดเห็นของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบย่อย พบว่าอยู่ในระดับมาก ทุกองค์ประกอบ โดยองค์ประกอบย่อยที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ด้านกิจกรรมกรรมการฝึกอบรม รองลงมาได้แก่ ด้านอาคารสถานที่ ส่วนองค์ประกอบย่อยที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ ด้านพระวิทยากร ซึ่งทุกองค์ประกอบเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

1.8 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อยด้านพระวิทยากรตามความคิดเห็นของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ มีความเข้าใจในวุฒิมิภาวะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม รองลงมา ได้แก่ ความสามารถในการฝึกอบรมของพระวิทยากร ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาในการฝึกอบรมของพระวิทยากร ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

1.9 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อยด้านอาคารสถานที่ตามความคิดเห็นของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ความเหมาะสมของสถานที่พัก รองลงมา ได้แก่ ความเหมาะสมของสถานที่ฝึกอบรม บรรยายให้ความรู้ ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ ความเพียงพอของห้องสุขา ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

1.10 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อยด้านระยะเวลาในการฝึกอบรมตามความคิดเห็นของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ความเหมาะสมของระยะเวลาในการไหว้พระสวดมนต์ รองลงมา ได้แก่ ความเหมาะสมของระยะเวลาในการรับประทานอาหาร ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ ความเหมาะสมของระยะเวลาในการเจริญจิตภาวนา ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

1.11 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อยด้านหลักสูตรและเนื้อหาการฝึกอบรมตามความคิดเห็นของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ กิจกรรมมีความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน รองลงมา ได้แก่ เนื้อหาสาระการ

ฝึกอบรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ กิจกรรมในการฝึกอบรมช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

1.12 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมการฝึกอบรมตามความคิดเห็นของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ กิจกรรมการฝึกอบรมช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมการฝึกอบรมช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้สึกซาบซึ้งต่อผู้มีพระคุณ ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ กิจกรรมการฝึกอบรมช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

2. ด้านการประเมินความรู้และพฤติกรรม ประกอบด้วย การประเมินความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลัก พรหมวิหาร 4 ไตรสิกขา ศีล 10 และวิธีการเจริญเมตตาในชีวิตประจำวัน ก่อนและหลังการฝึกอบรม ตามความคิดเห็นของนักเรียน และการประเมินพฤติกรรมของนักเรียน ผู้เข้าร่วมโครงการ ก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรม พบว่า

2.1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการประเมินความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลัก พรหมวิหาร 4 ไตรสิกขา ศีล 10 และวิธีการเจริญเมตตาในชีวิตประจำวัน ปรากฏผลดังนี้

2.1.1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการประเมินความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลัก พรหมวิหาร 4 ไตรสิกขา ศีล 10 และวิธีการเจริญเมตตาในชีวิตประจำวัน ในภาพรวมตามความคิดเห็นของนักเรียนพบว่า นักเรียนเห็นว่า ตนเองมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพรหมวิหาร 4 ไตรสิกขา ศีล 10 และวิธีการเจริญเมตตาในชีวิตประจำวัน ในช่วงหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.1.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการประเมินความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลัก พรหมวิหาร 4 ไตรสิกขา ศีล 10 และวิธีการเจริญเมตตาในชีวิตประจำวัน เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนเห็นว่า ตนเองมีความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดข้อย่อยทุกข้อ ทุกหลักธรรม รายได้หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการในช่วงก่อนและหลังการอบรม ปรากฏผลดังนี้

2.2.1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการ ระหว่างร่วมกิจกรรมในโครงการ ในภาพรวมในด้านความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนอดกลั้น ความเมตตากรุณา ความกล้าหาญ และความเคารพและยอมรับตนเองและผู้อื่นพบว่า นักเรียนเห็นว่ตนเองมีพฤติกรรมทุกด้านในช่วงหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.2.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการ ระหว่างร่วมกิจกรรมในโครงการ ในภาพรวมในด้านความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนอดกลั้น ความเมตตากรุณา ความกล้าหาญ และความเคารพและยอมรับตนเองและผู้อื่น เมื่อจำแนกเป็นรายด้านทั้ง 7 ด้านพบว่า นักเรียนเห็นว่ ตนเองมีพฤติกรรมรายข้อทุกข้อ ทุกด้าน ในช่วงหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. ด้านการประเมินพฤติกรรม ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 6 ด้าน คือ การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมวินัย การแสดงพฤติกรรมต่อทรัพย์สินส่วนรวม การแสดงพฤติกรรมต่อกิจวัตรประจำวัน การแสดงพฤติกรรมต่อการพัฒนาการเรียน การแสดงพฤติกรรมต่อการปฏิบัติต่อครูอาจารย์ และการแสดงพฤติกรรมต่อการปฏิบัติต่อเพื่อน พบว่

3.1 ภาพรวมผลการประเมินพฤติกรรม ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบย่อย พบว่ อยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ โดยองค์ประกอบย่อยที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ การแสดงพฤติกรรมต่อทรัพย์สินส่วนรวม รองลงมา ได้แก่ การแสดงพฤติกรรมต่อการปฏิบัติต่อเพื่อน ส่วนขององค์ประกอบที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ การประพฤติตามหลักธรรมวินัย ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

3.2 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อย ด้านการประพฤติตามหลักธรรมตามความคิดเห็นของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ นุ่งห่มผ้าเป็นปริมณฑล รองลงมา ได้แก่ ศึกษาและทรงจำพุทธพจน์อย่างตั้งใจ

ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ ใช้คำพูดที่สุภาพอ่อนหวานต่อผู้อื่น ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

3.3 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อย ด้านการแสดงพฤติกรรมต่อทรัพย์สินส่วนรวม ตามความคิดเห็นของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ปิดไฟ ปิดพัดลมทุกครั้งก่อนออกจากห้องเรียน รองลงมา ได้แก่ ใช้สิ่งของส่วนรวมทุกชิ้นอย่างประหยัดและรู้คุณค่า ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ รู้จักดัดแปลงวัสดุเหลือใช้ให้กลับมาใช้ได้อีกครั้ง ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

3.4 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อย ด้านการแสดงพฤติกรรมต่อกิจวัตรประจำวัน ตามความคิดเห็นของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ไม่พูดคุยหรือหยอกล้อเล่นในขณะทำวัตร สวดมนต์ รองลงมา ได้แก่ ศึกษาพระปริยัติธรรมด้วยความตั้งใจ ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ ไม่พูดคุยหรือหยอกล้อเล่นกันในขณะที่เข้าแถวเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

3.5 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อย ด้านการแสดงพฤติกรรมต่อการพัฒนาการเรียนตามความคิดเห็นของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ พยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนอย่างเต็มที่ รองลงมา ได้แก่ เข้าเรียนตรงเวลา ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ มีการเตรียมตัวอ่านหนังสือก่อนเข้าเรียนล่วงหน้า ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

3.6 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อย ด้านการแสดงพฤติกรรมต่อการปฏิบัติต่อครูอาจารย์ ตามความคิดเห็นของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ เชื้อฟังคำสั่งสอนของครูอาจารย์และปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ รองลงมา ได้แก่ ไม่พูดคุย หรือเล่นเสียงดังขณะที่ครูสอนอยู่ ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ เมื่อเห็นครูถือของหนักรีบเข้าไปช่วยถือทันที ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

3.7 ภาพรวมผลการประเมินองค์ประกอบย่อย ด้านการแสดงพฤติกรรมต่อการปฏิบัติต่อเพื่อน ตามความคิดเห็นของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่

ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ร่วมมือร่วมใจกับเพื่อนในการทำกิจกรรมของโรงเรียน รองลงมา ได้แก่ ให้อภัยเพื่อนเมื่อเพื่อนกระทำผิดต่อตนเอง และขออภัย ส่วนข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ ทบทวนบทเรียนให้เพื่อนด้วยความเต็มใจ ซึ่งทุกข้อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ

4. ด้านการประเมินผลสัมฤทธิ์ ประกอบด้วย การประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้ร่วมโครงการด้านจริยวัตรและพฤติกรรมด้านการเรียน ตามความคิดเห็นของญาติโยม, การประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้ร่วมโครงการด้านจริยวัตรและพฤติกรรมด้านการเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และพระวิทยากร และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้ร่วมโครงการด้านการเผยแพร่หลักธรรม ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และพระวิทยากร พบว่า

4.1 ภาพรวมผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้ร่วมโครงการด้านจริยวัตรและพฤติกรรมด้านการเรียน ตามความคิดเห็นของญาติโยม อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก แต่มีข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งสิ้น 5 ข้อ เรียงตามลำดับ ได้แก่ นักเรียนแต่งกายสะอาดเรียบร้อย นักเรียนมีความเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูอาจารย์ นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ นักเรียนรู้จักบาป บุญ คุณ โทษ และนักเรียนมีระเบียบวินัย

4.2 ภาพรวมผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้ร่วมโครงการด้านจริยวัตรและพฤติกรรมด้านการเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และพระวิทยากร อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก แต่มีข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งสิ้น 4 ข้อ เรียงตามลำดับ ได้แก่ นักเรียนมีระเบียบวินัย นักเรียนมีความตรงต่อเวลา นักเรียนแต่งกายสะอาดเรียบร้อย และนักเรียนมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่

4.3 ภาพรวมผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้ร่วมโครงการด้านการเผยแพร่หลักธรรม ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และพระวิทยากร อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่ต้องการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก แต่มีข้อที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งสิ้น 2 ข้อ เรียงตามลำดับ ได้แก่ นักเรียนมีความสามารถในการเผยแพร่หลักธรรม เรื่อง คีล 10 และหลักธรรมเรื่อง พรหมวิหาร 4

อภิปรายผลการประเมิน

จากผลการประเมินโครงการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนศรีนครเขตวิทยา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. **ด้านการประเมินปฏิกิริยา** พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อยทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านพระวิทยากร ด้านอาคารสถานที่ ด้านระยะเวลาในการอบรม ด้านหลักสูตรและเนื้อหาการฝึกอบรม และด้านกิจกรรมการฝึกอบรม พบว่าอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่เคยได้รับการฝึกอบรมในลักษณะนี้มาก่อน ส่งผลให้ไม่เกิดการเปรียบเทียบทางความรู้สึกขึ้น อีกทั้งพระวิทยากรทั้งหมดเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถเหมาะสม เป็นผู้ควรแก่การนับถือ และด้านความเหมาะสมของอาคาร สถานที่พักอาศัย มีความสะดวกสบายและเป็นสัปปายะ เนื่องจากนักเรียนไม่ต้องเดินทางไปฝึกอบรมที่อื่น จึงส่งผลให้นักเรียนไม่รู้สึกอึดอัดอันเกิดจากการเข้ารับการฝึกอบรมอีกด้วย

2. **ด้านการประเมินความรู้และพฤติกรรม** พบว่า ในด้านการประเมินเปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลัก พรหมวิหาร 4 ไตรสิกขา ศีล 10 และวิธีการเจริญเมตตาในชีวิตประจำวัน ก่อนและหลังการฝึกอบรม ตามความคิดเห็นของนักเรียน โดยภาพรวมของช่วงก่อนการฝึกอบรมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ในภาพรวมของช่วงหลังการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมต่างๆ ดังกล่าวได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนทุกรูปที่เข้ารับการอบรมนั้นได้รับการศึกษาภาษาบาลีและนักธรรมอยู่เป็นประจำ จึงส่งผลให้มีความเข้าใจในหลักธรรมต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบในด้านการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการ ทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ภาพรวมในช่วงก่อนการฝึกอบรมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ภาพรวมในช่วงหลังการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า นักเรียนทุกรูปที่เข้ารับการอบรมได้รับการฝึกอบรมในด้านระเบียบวินัยและความเป็นสมณสาธิต จากสำนักศาสนศึกษาวัดตากฟ้าอยู่เป็นประจำ ผสมกับหลักสูตรการฝึกอบรมที่ทางคณะพระวิทยากรกำหนดขึ้นตามความเหมาะสม จึงส่งผลให้พฤติกรรมของนักเรียนส่วนใหญ่เป็นไปในแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐยศ ผาฉวง (2542) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบการเข้าค่ายจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา กับการเข้าค่ายจริยธรรมตามทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนชุมชนบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งพบว่า นักเรียนที่เข้าค่ายจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยรวมเป็นรายด้าน 6 ด้าน ดีกว่าก่อนเข้าค่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ในด้านความสนใจและตั้งใจ

ปฏิบัติตามกิจกรรมการฝึกอบรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโรงเรียนศรีนภเขตวิทยา ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาสิริชัย เสรีไตรรัตน์ (2549) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมศีลธรรม ค่ายคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ซึ่งพบว่า นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจ สามารถปฏิบัติกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของกระบวนการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

3. ด้านการประเมินพฤติกรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา องค์ประกอบย่อยทั้ง 6 ด้าน คือ การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมวินัย การแสดงพฤติกรรมต่อ ทรัพย์สิ่งของส่วนรวม การแสดงพฤติกรรมต่อกิจวัตรประจำวัน การแสดงพฤติกรรมต่อการพัฒนา การเรียน การแสดงพฤติกรรมต่อการปฏิบัติต่อครูอาจารย์ และการแสดงพฤติกรรมต่อการปฏิบัติ ต่อเพื่อน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า นักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ซึ่งถือเป็นวัยที่ง่ายต่อการฝึกอบรมมากกว่านักเรียนที่มีอายุเข้าสู่ วัยรุ่นแล้ว รวมถึงพฤติกรรมทั้ง 6 ด้านที่ถูกประเมินนั้น จัดอยู่ในระเบียบการปฏิบัติของสำนักศาสน ศึกษาวัดตากฟ้าด้วย ส่งผลให้การประเมินพฤติกรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นไปตาม เกณฑ์การประเมินที่ทางคณะวิทยากรต้องการ สอดคล้องกับการศึกษาของ พูลสวัสดิ์ นาคเสน (2544) ที่ได้ศึกษาค้นคว้าปฏิบัติงานส่งเสริมวินัยนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรม สามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี ซึ่งพบว่า การปฏิบัติงานส่งเสริมวินัยนักเรียน ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีความเห็นต่อการปฏิบัติงานส่งเสริมวินัยนักเรียนอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยที่เหลืออยู่ในระดับ ปานกลาง

4. ด้านการประเมินผลลัพธ์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา องค์ประกอบย่อยทั้ง 3 ด้าน คือ การประเมินผลลัพธ์ของผู้ร่วมโครงการด้านจริยวัตรและ พฤติกรรมด้านการเรียนตามความคิดเห็นของญาติโยม , การประเมินผลลัพธ์ของผู้ร่วมโครงการ ด้านจริยวัตรและพฤติกรรมด้านการเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และพระวิทยากร และการประเมินผลลัพธ์ของผู้ร่วมโครงการด้านการเผยแผ่หลักธรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และพระวิทยากร พบว่า โดยภาพรวมของทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า นักเรียนผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้จักคุณค่าของความเป็นพุทธสาวก ผู้มีหน้าที่เผยแผ่หลักธรรม คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นนักเรียนจึงเกิดความตระหนักถึง ภาระธุระอันสำคัญยิ่งนี้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งนักเรียนผู้เข้ารับการฝึกอบรมยังรู้สึกพอใจกับหลักสูตร การฝึกอบรม รวมถึงเกิดการยอมรับในคณะพระวิทยากรที่เป็นผู้นำการฝึกอบรมในครั้งนี้ ส่งผลให้ นักเรียนมีความตั้งใจเพิ่มมากขึ้น กระตือรือร้นมากขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้าน

พฤติกรรมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งเอาไว้ ส่งผลให้การจัดการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมในครั้งนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเปี่ยมไปด้วยประสิทธิผลอย่างแท้จริง

5. อภิปรายผลประเมินโครงการภาพรวมทั้ง 4 ประเด็นหลัก (ปฏิบัติการ ความรู้ ความเข้าใจ พฤติกรรม และผลลัพธ์) ว่า การจัดอบรมโครงการการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนศรีนครินทรวิถียา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) อำเภอ ตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า กิจกรรมการฝึกอบรม พระวิทยากร อาจารย์สถานที่ หลักสูตร และเนื้อหาการฝึกอบรม ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและระดับพฤติกรรมสูงขึ้นในช่วง ระหว่างการอบรม และยังส่งผลไปถึงในช่วงหลังการอบรม เป็นพฤติกรรมการเรียนและการประพฤติจริยวัตรจนปรากฏเห็นผลได้จากผลการประเมินผลลัพธ์ตามความคิดเห็น ของญาติโยมที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในบรรดาผลการประเมินทั้งหมด มีถึง 5 ข้อด้วยกัน ที่อยู่ในระดับมากที่สุด นั่นจึงแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมต่างๆ รวมถึงมีระดับพฤติกรรมการเรียนและการประพฤติจริยวัตรที่สูงขึ้นอย่างเห็น ได้ชัดเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดฝึกอบรมทุกประการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้

1.1 ผู้บริหารควรส่งเสริมให้โครงการดำเนินต่อไปเพราะโครงการนี้เป็นประโยชน์ต่อ การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจและพฤติกรรมการเรียน ตลอดจนถึงจริยวัตรของนักเรียนผู้เข้าร่วม โครงการ ดังจะพิจารณาได้จากผลการประเมินที่อยู่ในระดับมากเป็นส่วนใหญ่ในทุกๆ ด้าน รวมถึง เมื่อทำการเปรียบเทียบผลการประเมินทั้งก่อนและหลังการอบรม จะพบว่านักเรียนมีระดับความรู้ ความเข้าใจ และมีระดับพฤติกรรมที่สูงขึ้นในช่วงหลังการอบรม ส่งผลให้เมื่อพิจารณาจากผลการ ประเมินในทุกด้านจึงทำให้ผู้บริหารควรส่งเสริมให้โครงการนี้มีการจัดดำเนินการเป็นประจำ อย่างต่อเนื่องทุกปี

1.2 จากผลการศึกษาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการประเมิน ด้านปฏิบัติการตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และพระวิทยากร พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุดคือ ด้านหลักสูตรและเนื้อหาการฝึกอบรม ดังนั้น ผู้บริหารควรประชุมทีมงานวิทยากร เพื่อปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและเนื้อหาการฝึกอบรมให้มีความเหมาะสมกับนักเรียนผู้เข้ารับ การอบรมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้กับโครงการในการดำเนินงานครั้งหน้าต่อไป

1.3 จากผลการศึกษาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการประเมินด้าน พฤติกรรม ตามความคิดเห็นของนักเรียน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการประพฤติ

ปฏิบัติตามหลักกรรมวินัย ดังนั้น ผู้บริหารควรประชุมที่มงานวิทยากร เพื่อช่วยกันคิดวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้นักเรียนผู้เข้ารับการอบรมมีมาตรฐานด้านการประพฤติตามหลักกรรมวินัยให้สูงกว่านี้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับโครงการให้มีระดับที่สูงยิ่งขึ้นในการดำเนินงานครั้งหน้าต่อไป

1.4 หลังการอบรมควรมีการนิเทศติดตามและประเมินผลจากทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการติดตามมาปรับปรุงการฝึกอบรมให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาติดตามผลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนผู้ผ่านการฝึกอบรม เพื่อศึกษาว่า นักเรียนผู้ผ่านการฝึกอบรมในครั้งนี้นั้น นำหลักธรรมต่างๆ ไปใช้ในระยะเวลาหรือไม่ รวมถึงการประเมินพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดหลังจากที่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว

2.2 ควรมีการดำเนินการจัดการฝึกอบรมโครงการในลักษณะนี้อย่างต่อเนื่องในทุกๆ ปี รวมถึงการเพิ่มความเข้มข้นในการจัดโครงการมากขึ้น เช่น การเพิ่มจำนวนวันในการจัดการฝึกอบรม, การปรับหลักสูตรการฝึกอบรมให้มีความยากยิ่งขึ้น เป็นต้น

2.3 ควรมีการประชาสัมพันธ์และดำเนินการจัดการฝึกอบรมไปเผยแพร่ยังโรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่นให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้กับนักเรียนที่เป็นฆราวาสในแต่ละโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น